

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

www.ustavprava.cz

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 155 00 PRAHA 5

TELEFON 420 604 169 198 • EMAIL podatelna@ustavprava.cz

Studie

Ústavu práva a právní vědy

LL/upav/2005/05

Právní nález ve věci

K otázce rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy

Studie

Ústavu práva a právní vědy

LL/upav/2005/05

Právní nález ve věci

K otázce rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy

I.

V poslední době se v právní praxi konečně po deseti letech “fungování” zákona o rozhodčím řízení ve větší míře, než byla v minulosti zvykem, setkáváme s tím, že se dva české podnikatelské subjekty dohodnou na projednávání a rozhodování případných sporů z určité smlouvy v rozhodčím řízení anebo společníci obchodních společností, že spory mezi nimi bude rozhodovat rozhodčí soud. Čas, kdy by rozhodčího řízení a jeho rychlosti, obdobně jako dalších jeho výhod (neformálnost, neveřejnost atd.), využívali ve svých kontraktačních vztazích samotní občané, ještě nepřišel, i když tomu recentní právní úprava rozhodčího řízení nebrání. I tak lze konstatovat, že je rozhodčí řízení v České republice v posledních letech na vzestupu a využívá jej stále více podnikatelských a nepodnikatelských subjektů a dochází i ke značnému (a žádoucím) pohybu na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb, ať již se jedná o subjekty s tou či onou mírou institucionalizace a státní ingerence při jejich konstituování.

Základní podmínky rozhodčího řízení v České republice upravuje zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále též “ZoŘŘ” nebo “zákon o rozhodčím řízení”), který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1995. Uvedený zákon umožňuje konat rozhodčí řízení i ve sporech, které můžeme označit jako “vnitrostátní spory”, tzn. spory pouze mezi českými fyzickými nebo českými právnickými osobami. Podle ustanovení § 2 odst. 1 ZoŘŘ se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkurzu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír. Česká právní úprava předpokládá široké uplatnění rozhodování majetkových sporů v rozhodčím řízení¹.

V právní praxi v zahraničí se nepochybuje o značných výhodách rozhodčího řízení: je méně

¹ Naproti tomu slovenská právní úprava v zákoně č. 218/1996 Z.z., o rozhodcovskom konaní (dále jen “ZRK”) v § 2 odst. 1 připouští rozhodčí řízení pouze ohledně majetkových sporů v obchodních vztazích mezi podnikateli a jinými účastníky obchodních vztahů. Základní podmínkou je též uzavření písemné rozhodčí smlouvy. Podle § 2 odst. 3 ZRK nelze v rozhodčím řízení rozhodovat spory o vzniku, změně a zániku práv k nemovitostem, statusové spory, spory, které souvisejí s nuceným výkonem rozhodnutí, a spory, které vzniknou v průběhu konkurzu nebo vyrovnání. Slovenská úprava, jež omezuje možnosti konat rozhodčí řízení, však není ojedinělá. Podobná omezení je možné najít v právních předpisech upravující rozhodčí řízení např. v Bulharsku, Mongolsku, Rusku, Austrálii atd.

formální, rychlejší, méně finančně nákladné, strany mají vliv na výběr rozhodců, je jednoinstanční (oproti rozhodnutí, které se nazývá rozhodčí nález, není možno po jeho doručení stranám podat odvolání atd.). Do přijetí ZRR mohlo být v tuzemsku rozhodčí řízení využíváno pouze v mezinárodním obchodním styku¹.

Vzdor tomu, co bylo o rozvoji a relativní dynamice rozhodčího řízení u nás řečeno v úvodu tohoto příspěvku, není v České republice zatím rozhodčí řízení zdaleka tak “daleko”, jako v některých, zejména západoevropských zemích, kde mají rozhodčí soudy bohatou tradici a kde je rozhodčí řízení pevnou součástí obchodně-právního styku, a to právě pro svoji rychlost. U nás se od vstupu zákona o rozhodčím řízení v účinnosti čekalo zřejmě více, než dokázal uvedený zákon naplnit, jak o tom svědčí i některé veřejně publikované příspěvky na uvedené téma z doby cca rok po přijetí uvedeného zákona².

Jak konstatuje tentýž autor v téže stati, z níž byla citována poslední poznámka, je pravděpodobné, že širší aplikaci zákona brání i jistá nedůvěra podnikatelské veřejnosti, pramenící nejen z neznalosti tohoto konkrétního zákona, ale i malé povědomí o jeho využití v zahraničí. Z hlediska mezinárodních souvislostí je institut rozhodčího řízení znám, právně zakotven a široce využíván ve všech vyspělých a ekonomicky silných zemích. Mezinárodní výkon rozhodčích nálezů je zajištěn systémem dvoustranných a mnohostranných smluv, na nichž Česká republika významně participuje³. Prakticky ve všech dvoustranných tzv. smlouvách o právní pomoci je zakotven vzájemný závazek obou smluvních stran za stanovených podmínek uznávat a vykonávat rozhodčí nálezy vydané rozhodci smluvních stran⁴.

I my jsme v souvislosti s rozhodčím řízením přesvědčeni, že právě širší využití zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, přispěje k vyšší stabilizaci podnikatelských vztahů zejména tím, že díky své rychlosti a nižší finanční náročnosti umožní zajištění ochrany práv podnikatelských subjektů výhodněji, než je tomu dosud. Je však třeba, aby se rozhodčí řízení dostalo do většího povědomí veřejnosti, což se nestane vzájemnou kritikou jednotlivých stálých i nestálých rozhodčích institucí, u nichž jsou asociováni jednotliví rozhodci, ale jen a pouze „poctivou prací” jak v aplikační rozhodčí praxi, tak na

¹ Srov. ust. § 2 zákona č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů – k derogaci uvedeného zákona došlo účinností zákona č. 216/1994 Sb., s účinností ode dne 1. 1. 1995.

² srov. např. in Novák, J.: Obchodní spory a rozhodce, Hospodářské noviny 1995, kde autor mj. vyjadřuje názor, že “zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů zatím nepřináší očekávané výsledky. Rychlejší postup než u soudu. Bude to zhruba rok, co nabyl účinnosti zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, který vznikl v legislativní dílně Ministerstva spravedlnosti. Základním motivem, který vedl k vypracování tohoto zákona, byla především snaha odlehčit přetrvávající zatížení obchodního soudnictví a umožnit rychlejší řešení sporů vzniklých v obchodně právních vztazích prostřednictvím rozhodčího nálezu. Ten má zásadně tytéž účinky jako pravomocný soudní rozsudek. Deset měsíců účinnosti zákona je myslím dostatečná doba opravňující učinit poměrně relevantní hodnocení a závěry o tom, zda přijatý zákon splnil předpoklady, se kterými byl přijat, či nikoliv, stejně jako se zamyslet nad možnými příčinami nesplněného očekávání. Prozatím bez efektu”. Podle názoru autora článku bylo citované hodnocení spíše symptomem přehnaného očekávání, než reálným hodnocením věci, jak ostatně ukázal čas.

³ Česká republika je smluvní stranou řady mezinárodních dohod týkajících se rozhodčího řízení a uznávání výkonu cizích rozhodčích nálezů, za všechny jmenujeme tzv. Newyorskou úmluvu, která byla publikována ve Sbírce zákonů jako Vyhláška č. 74/1959 Sb. ze dne 6. listopadu 1959, o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (NEWYORSKÁ ÚMLUVA), nebo dále obdobnou dohodu na evropské úrovni, publikovanou jako vyhláška č. 176/1964 Sb. ministra zahraničních věcí ze dne 3. srpna 1964, o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži (EVROPSKÁ ÚMLUVA O ARBITRÁŽI) atd.

⁴ in Novák, J.: Obchodní spory a rozhodce, Hospodářské noviny 1995

teoretické bázi při zkoumání jednotlivých sporných teoretických východisek a fenoménů. Tento článek si neklade za cíl tuto diskusi nastartovat, natolik se vnitřně “sebeneoceňuje”, chce však být důstojnou reakcí na “teoreticko-právní při”, která se v poslední době na poli české arbitralistiky odehrává a která je – mimo její mediální roviny, která zas tak zajímavá není – zajímavou a poučnou právněvědní disputací.

II.

V návaznosti na problematiku traktovanou v tomto příspěvku je užitečné zmínit základní dělení rozhodčího řízení na *rozhodčí řízení ad hoc* a *rozhodčí řízení institucionální*. V rozhodčím řízení *ad hoc* rozhoduje spor jakákoliv osoba (osoby), kterou si strany vybraly podle svého uvážení a která splňuje předpoklady, stanovené příslušným právním řádem. V institucionálním rozhodčím řízení se toto řízení koná u určité rozhodčí instituce (nejčastěji nazývané rozhodčím soudem), přičemž rozhodčí soudy mají listiny rozhodců, ze kterých si strany vybírají rozhodce, který bude rozhodčí řízení realizovat nebo je na jejich návrh či i bez návrhu stran sporu vybírán a jmenován do funkce způsobem stanoveným v pravidlech rozhodčí instituce, jejichž právnímu režimu se smluvní strany podřídily. Rozhodčí řízení u těchto institucí probíhá podle jejich pravidel (řádů).

V souladu s ust. § 13 ZoRŘ uvozeném rubrikou “Stálé rozhodčí soudy” platí, že stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona. Takovým stálým rozhodčím soudem jsou na území České republiky Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno, které byly zřízeny prostřednictvím státní legislativní ingerence a jejichž postavení je založeno přímo zákonem. Z dalších rozhodčích soudů, popř. rozhodčích institucí, které hrají na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb v České republice tu či onu roli lze zmínit zejména Rozhodčí soud České republiky, Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc, Rozhodčí soud při EACCL či Rozhodčí institut v Praze, které byla zřízeny aktem aplikace práva orgánu státní moci na základě zákona a jejich konstitucionalizace tedy rovněž splňuje podmínky shora citovaného ustanovení § 13 ZoRŘ¹.

Z uvedených arbitrážních institucí „hrají“ na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb v České republice v současné době dominantní roli Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který je již etablovaným stálým rozhodčím soudem s dlouholetou tradicí založenou v roce 1949 a který je právnickou osobou soukromého práva vzniklou a působící ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 písm. d) ObčZ a § 19 zákona č. 301/1992 Sb., jež je ve sféře občanského práva hmotného i procesního nadána

¹ k tomu připomeňme, že v jinak znamenitém komentáři A. Bělohávkou, z něhož bylo a ještě bude v tomto příspěvku mnohokrát citováno, že se k uvedenému ustanovení uvádí lapidárně znějící věta “rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona, tedy zákonem” a v poznámce pod čarou se odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn.: 31 Cdo 260/1998 ze dne 29. března 2000, JC 99/200, soudní judikatura, 2000, č.9. Uvedený judikát, který si autoři příspěvku nechali doručit od NSČR, však žádnou zmínku o rozhodčím řízení neobsahuje a o právní povaze stálých rozhodčích soudů nic neříká, z čehož lze dovozovat, že je na něj bylo odkázáno patrně omylem. Jinak lze konstatovat, že tvrzení A. Bělohávkou zde neodpovídá poznatkům recentní právní teorie, podle které platí, že právnické osoby vznikají zákonem (zpravidla přímo Ústavou či speciálním zákonem) či (alternativně) *na základě zákona*, a to registrací příslušným orgánem veřejné moci, což je doprovázeno registračním řízením. Demonstrativně např. podle obchodního zákoníku (obchodní společnosti, družstva), či podle jiných zákonů (politické strany, občanské sdružení, církev a náboženské společnosti) – srov. např. *in Gerloch, A.: Teorie práva*, 1. vydání, Dobrá Voda 2000, s. 77 – 78

vlastní právní způsobilostí a jejíž jednání a jí učiněné právní úkony jsou přičitatelné výhradně této právnické osobě, nikoliv České republice nebo některé její organizační složce či jinému obdobnému organizačnímu útvaru státu¹. Další ze dvou zákonem zřízených rozhodčích soudů, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno v podstatě nefungují a netřeba tedy o nich speciálně hovořit.

Při nefunkčnosti některých stálých rozhodčích institucí uvedených shora zažívají logicky boom rozhodčí instituce, u které jsou asociováni jednotliví rozhodci nebo celé skupiny rozhodců, kteří jsou rovněž profesionály s právnickým či ekonomickým vzděláním a kteří zaujímají na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb uvolněný prostor.

Rozhodčí soud České republiky, Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc, Rozhodčí soud při EACCL či Rozhodčí institut v Praze jsou právníckými osobami soukromého práva vzniklými a působícími na základě ustanovení § 18 odst. 1 písm. d) ObčZ a § 6 a násl. zákona č. 83/1990 Sb., jež jsou obdobně jako Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ve sféře občanského práva hmotného i procesního nadány vlastní právní způsobilostí a jejichž jednání a jimi učiněné právní úkony jsou (obdobně jako v případě stálých rozhodčích soudů zřizovaných nikoliv na základě zákona, ale přímo zákonem) přičitatelné výhradně této právnické osobě, nikoliv České republice nebo některé její organizační složce či jinému obdobnému organizačnímu útvaru státu.

K tomu vysvětleme, že Rozhodčí soud České republiky obdobně jako některé zákonem zřízené rozhodčí soudy potom splňuje všechny předpoklady pro profesionální výkon rozhodčího soudnictví; na seznamu rozhodců Rozhodčího soudu České republiky je zapsána řada osobností českého vysokého školství, a to i vzdor skutečnosti, že ve zřizovacích listinách Rozhodčího soudu České republiky byl původně obsažen *numerus clausus* a jmenovaný rozhodčí soud měl na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb v České republice působit jako pro futuro uzavřený celek; tato koncepce určité exkluzivity se však postupně vytrácí a Rozhodčí soud České republiky se chce pro futuro otevřít i pro rozhodce s právnickým vzděláním, kteří mají zkušenosti s praxí nebo akademické zkušenosti, ale i mladé právníky, kteří mají zájem absolvovat u Rozhodčího soudu České republiky praxi rozhodčího čkatele.

Všechny shora uvedené rozhodčí soudy vydávají své statuty a řády, které rozhodčí soudy zřízené zákonem uveřejňují obligatorně ze zákona (srov. ust. § 15 odst. 2 ZoŘŘ) v Obchodním věstníku, a rozhodčí soudy zřízené na základě zákona zpravidla buď rovněž v Obchodním věstníku, nebo na webových portálech, kde je tak činí pro strany sporu transparentním způsobem veřejně přístupnými. Tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu². Statuty a řády mohou též určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky

¹ K otázce právního postavení jmenovaného rozhodčího soudu se vyjádřil rovněž Ústavní soud České republiky, a to v nálezu IV. ÚS 174/02 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu), kde mj. dovodil, že Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky není orgánem veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci podle uvedených ustanovení Ústavy České republiky a zákona o Ústavním soudu.

² K uvedené otázce srov. např. rozsudek Krajského soudu v Olomouci – 22 Cm 18/20001-90 ze dne 30. května 2001 (potvrzen rozhodnutím Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. října 2001. - 22 Cm 18/2001-90, kde soud dovozuje, že „Strany si mohou dohodou určit okruh rozhodců způsob jejich jmenování stranami či postup, jímž mají rozhodci vést řízení. I soukromé subjekty mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodčí řízení řídí“.

související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců. Jestliže se strany dohodly na příslušnosti konkrétního stálého rozhodčího soudu a neujednaly v rozhodčí smlouvě jinak, platí, že se podrobily předpisům jednotlivých rozhodčích soudů či institucí, platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem (srov. ust. § 15 odst. 2 ZoŘ).

III.

V poslední době došlo k nepříliš zdařilé “popularizaci” rozhodčího řízení v České republice, a to na úrovni největších českých médií, kdy předmětem uvedené mediální kampaně vedené proti rozhodčímu řízení byla otázka právní konformity zahajování sporů bez existence rozhodčí smlouvy, resp. rozhodčí doložky, resp. otázka, zda lze takto vůbec v rozhodčím řízení postupovat a zda vydání rozhodčího nálezu po provedeném rozhodčím řízení, které nebylo předem sjednáno oběma smluvními stranami prostřednictvím rozhodčí smlouvy či doložky, není v rozporu s právními předpisy.

Pokusme se nyní již bez emocí nastínit základní východiska uvedené právní problematiky a dovodit paradigmaty pro jednání rozhodců a rozhodčích soudů v uvedené věci *pro futuro*. Předmětem právního sporu mezi zastánci rozhodčího řízení bez existence rozhodčích smluv či doložek a odpírači takového postupu je zodpovězení následujících dotazů:

1. zda lze zahájit rozhodčí řízení i v případě neexistence rozhodčí smlouvy nebo rozhodčí doložky mezi stranami,
2. zda je rozhodce rozhodující o své pravomoci po zahájeném rozhodčím řízení (po podání žaloby) oprávněn pokračovat v řízení i při vědomí, že rozhodčí doložka neexistuje,
3. zda lze vydat rozhodčí nále v případě, že strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce ve smyslu ust. § 15 odst. 2 ZoŘ při prvním úkonu v řízení,
4. zda lze vydat rozhodčí nále v případě, že strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce ve smyslu ust. § 15 odst. 2 ZoŘ vůbec a je po celé rozhodčí řízení nečinná.

Ke shora uvedeným dotazům lze obecně konstatovat, že rozhodčí řízení označované rovněž zahraničním termínem “arbitráž” upravuje v českém právním prostředí zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále i předtím též “ZoŘ”). Je zřejmé a netřeba v rámci tohoto příspěvku speciálně akcentovat, že ve věcech soudnictví je obecným pravidlem státní monopol, kdy pouze soudy jako státní orgány *sui generis* rozhodují autoritativně s konečnou platností o právech a povinnostech účastníků řízení vedeného před nimi. Státní “*monopol na spravedlnost*” je v českém právním prostředí úplný a absolutní ve věcech trestních, není však téměř žádný ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních. Ač tato skutečnost není stále – ani více než 10 let po vstupu zákona o rozhodčím řízení v účinnost - příliš známa, v majetkoprávních věcech byl státní monopol na rozhodování majetkových sporů vyloučen, když zákonodárce dal stranám jakéhokoliv majetkového (ať občanskoprávního nebo obchodněprávního) sporu oprávnění vyloučit pravomoc soudů a delegovat oprávnění (pravomoc) rozhodnout spor mezi smluvními stranami na rozhodčí soudy nebo rozhodce jmenované pro jednotlivý případ¹.

¹ s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu (srov. ust. § 2 odst. 1 ZoŘ)

Aby bylo rozuměno, v českém právním prostředí záleží pouze na smluvních stranách, zda projevem své shodné vůle vyloučí pravomoc soudů obecné soustavy a rozhodnou se řešit v budoucnu mezi nimi potencionálně spornou věc prostřednictvím rozhodčího řízení. Přijetím zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, tj. zákona č. 216/1994 Sb. který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1995, dostal termín “rozhodčí řízení” naprosto jiný rozměr, než který měl v českém právním prostředí před přijetím nové právní úpravy. Jak konstatuje shodně česká doktrína, zatímco do konce roku 1994 se v případě rozhodčího řízení jednalo u nás výlučně o doménu mezinárodního obchodu, umožnila nová právní úprava projednávání civilních majetkových sporů mimo pravomoc soudů obecní soustavy v rozhodčím řízení i tehdy, není-li v meritu věci obsažen žádný mezinárodní prvek, a dokonce i tehdy, nejde-li o věc související s realizací obchodního nebo hospodářského styku¹. Nová právní úprava tak uvolnila prostor pro realizaci soukromých arbitráží, a to buď prostřednictvím tzv. stálých rozhodčích soudů, anebo prostřednictvím arbitrů, tj. rozhodců *ad hoc*, tzn. jmenovaných smluvními stranami k řešení určitého majetkového případu.

Obecně je tedy pravidlem konstituování pravomoci rozhodců nebo stálých rozhodčích soudů k projednání a rozhodnutí majetkového sporu v rozhodčím řízení existující a platná rozhodčí smlouva, když v souladu s ust. § 3 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení platí, že *“rozhodčí smlouva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly”*. Odstavec druhý téhož ustanovení potom normuje, že *“tvoří-li však rozhodčí doložka součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, je rozhodčí doložka platně ujednána i tehdy, jestliže písemný návrh hlavní smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy”*. Toto ustanovení míří ve své logice zejména na tzv. všeobecné smluvní podmínky nebo všeobecné obchodní podmínky, která bývají zejména v případě smluvních kontraktů větších korporací nebo finančních institucí součástí smlouvy hlavní a v nichž jsou zpravidla podrobněji upraveny vztahy upravené smlouvou hlavní pouze rámcově.

Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení je tedy pravidlem a platí, že základem rozhodčího řízení je existující a platná rozhodčí doložka. Tato zásada, toto pravidlo, však neplatí, jak dále uvidíme, bezvýjimečně, a nelze jej tedy považovat za *conditio sine qua non* rozhodčího řízení.

IV.

Předmětem této úvahy a shora zmíněné mediální kampaně pak byla a je otázka, zda lze rozhodčí řízení realizovat rovněž za situace, kdy rozhodčí smlouva² či doložka³ nebyla mezi

¹ Bělohávek, A.: zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha. C.H.Beck, 2004, 701 s.

² V souladu s ust. § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb. platí, že *“strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva)”*. V souladu s ustanovením odstavce druhého téhož paragrafového ustanovení potom platí, že *“rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír”*.

³ V souladu s ust. § 2 odst. 3 zákona č. 216/1994 Sb. platí, že rozhodčí smlouva se může týkat a) jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo

stranami smlouvy sjednána. Část odborné právní veřejnosti v této souvislosti hovoří o tom, že uvedený postup možný není, protože předpokladem každého rozhodčího řízení je existující a platná rozhodčí smlouva či doložka, část odborné veřejnosti je naopak názoru, že platná právní úprava umožňuje konání rozhodčího řízení i tehdy, vyplyne-li vůle žalované strany k provedení rozhodčího řízení z jí učiněného konkludentního souhlasu s řešením sporu v rámci rozhodčího řízení, nebo dokonce vyplyne-li vůle žalované strany k provedení rozhodčího řízení z jejího mlčení (*silentio*). V právní praxi rozhodčího řízení se lze setkat – a tato věc je někdy předmětem oněch ostrých mediálních sporů a výstupů, při kterých strany sporu tvrdošijně hájí svá stanoviska jako jediná správná - s uplatňováním námítky neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy ze strany sporu nebo právního zástupce účastníka v již zahájeném sporu, kterého se namítající strana již aktivně účastní.

Některé významné osobnosti české arbitralistiky, jako A. Bělohávek a K. Růžička, působící aktivně v rámci Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, o jejichž právní erudici lze mít v uvedené oblasti jinak sotva pochybnost, vyjadřují zcela jasně své stanovisko v tom smyslu, že považují rozhodčí smlouvu nebo doložku za *conditio sine qua non* rozhodčího řízení. Květoslav Růžička v této souvislosti zejména v poslední době několikrát prezentoval, zejména v souvislosti s mediálními případy instituce rozhodců s názvem “Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc”, svůj názor postavený na striktním výkladu příslušných ustanovení zákona o rozhodčím řízení, podle něhož je podmínkou toho, aby se se mohlo rozhodčí řízení vůbec konat (tedy aby byl spor tzv. “*arbitrabilní*”) existence platné rozhodčí smlouvy. V předchozí doktrinární literatuře přitom Růžička, jako doyen české arbitralistiky a práva mezinárodního obchodu vůbec, tak rezolutní není, když ještě v roce 1998 dovozuje¹, že “základním předpokladem rozhodčího řízení je písemná rozhodčí smlouva, která může mít několik podob (smlouva o rozhodci, rozhodčí doložka, neomezený kompromis). Nejčastěji se vyskytuje v podobě rozhodčí doložky, která je jedním ze smluvních ustanovení nebo je jedním z ustanovení různých podmínek, na které se strany v hlavní smlouvě odvolávají. U některých rozhodčích soudů je možné, aby se strany i bez uzavřené rozhodčí smlouvy podrobily jejich pravomoci”².

V poznámce pod čarou pak odkazuje jmenovaný autor na ust. § 1 odst. 2 písm. c) Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále jen “Řád RSHKČRAKČR”) nebo § 1 písm. b) Řádu Rozhodčího soudu Polské obchodní komory. Stran ust. § 1 odst. 2 písm. b) Řádu RSHKČRAKČR lze citovat, že podle tohoto ustanovení rozhoduje RSHKČRAKČR majetkové spory, jestliže jsou arbitrabilní a jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor

a) z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami (§§ 2-3 zákona č. 216/1994 Sb.)

b) z písemných projevů stran v zahájeném rozhodčím řízení, ze kterých je patrná nepochybná vůle podřídit se pravomoci Rozhodčího soudu.

Jak je tedy vidět, sám Řád RSHKČRAKČR na zásadě bezpodmínečnosti existence rozhodčí doložky postaven není, a této skutečnosti si musí být oba autoři dobře vědomi. Neznamená to ostatně nic jiného, než že český zákon o rozhodčím řízení na pozici “*conditio sine qua non*”

b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka).

¹ Pozn. Citace článku Růžičky

² Srov. např. § 1 odst. 2 písm. c) Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky nebo § 1 písm. b) Řádu Rozhodčího soudu Polské obchodní komory.

existence rozhodčí doložky nestojí, a že v podstatě lze rozhodčí řízení zahájit i bez její existence. Že se nejedná o náhodu, ale o interně legislativní úmysl normotvůrce RSHKČRAKČR, potvrzuje i navazující znění ust. § 1 odst. 4 Řádu RSHKČRAKČR, kde se normuje, že *“nedostatek pravomoci (příslušnosti) Rozhodčího soudu nemůže vytýkat strana, která se pustila do projednávání sporu ve věci samé, aniž nedostatek pravomoci (příslušnosti) namítla (§ 15 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb.). K pozdějšímu uplatnění námitky se přihlédne jen tehdy, jde-li o věc, která svou povahou nemůže být projednávána v rozhodčím řízení”*.

Ostatně, tuto výchozí tezi zrcadlí obdobně rovněž pravidla dalších rozhodčích soudů, např. Jednací řád Rozhodčího soudu České republiky (srov. www.rozhodcisoud.net/vnitri), který ve svém ustanovení § 1 odst. 7 písm. b) *mutatis mutandis* zakládá pravomoc rozhodců zapsaných v seznamu rozhodců Rozhodčího soudu České republiky rozhodovat arbitrabilní spory za předpokladu, vyplývá-li jejich pravomoc pro daný spor z písemných projevů stran v zahájeném rozhodčím řízení, ze kterých je patrná vůle podřídit se pravomoci Rozhodčího soudu České republiky nebo rozhodců zapsaných v seznamu rozhodců Rozhodčího soudu České republiky. Obdobně jako v případě Řádu RSHKČRAKČR je potom upravena rovněž otázka zhojení (konvalidace) nedostatku pravomoci (příslušnosti) rozhodce nebo rozhodců zapsaných v seznamu rozhodců Rozhodčího soudu České republiky, jež může typicky odviset od neexistence rozhodčí smlouvy či doložky¹.

Jednací řád Rozhodčího soudu České republiky pak otázku realizace rozhodčího řízení bez existence rozhodčí doložky výslovně (*explicite*) upravuje dále v ust. § 8 odst. 2 věta první, kde se stanoví, že *“rozhodce je oprávněn projednávat věc i v případě neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí doložky či smlouvy, avšak jen v případě, je-li takový postup v souladu se zásadou ekvity a lze-li jej považovat za etický”*.

Uvedené ustanovení směřuje na případy tzv. *“jednoduchého práva”*, typicky na případy nároků ze smluv o úvěru nebo půjček, kdy dlužník na základě některého z uvedených nebo některého z obdobných právních titulů převzal od věřitele peněžní prostředky a tyto peněžní prostředky bez právního důvodu v den jejich splatnosti ani po tomto datu nevrátil. Takový postup rozhodce je podle našeho názoru plně v souladu se zásadou ekvity a lze jej považovat za etický, neboť na *“misce vah”* mezi eticky zápornou hodnotou spočívající v *neoprávněném zadržování peněžních prostředků věřitele* a kladnou etickou hodnotou spočívající v *poskytování ochrany právům*, která je civilnímu procesu a tedy i rozhodčímu řízení imanentní, lze jistě legitimně preferovat princip druhý. Takový postup podle našeho názoru ostatně plně odpovídá i základní (esenciální) normativní konstrukci ust. § 1 o.s.ř., podle něhož *“občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachování zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob”*, a je ztvárněn rovněž v dalším principiálním ustanovení českého civilního procesu, a to *in concreto* v ust. § 3 o.s.ř.²

¹ Srov. ust. § 1 odst. 8 Jednacího řádu Rozhodčího soudu České republiky, kde se stanoví, že *“nedostatek pravomoci (příslušnosti) rozhodce nebo rozhodců zapsaných v seznamu rozhodců Rozhodčího soudu nebo Rozhodčího soudu nemůže vytýkat strana, která se pustila do projednávání sporu ve věci samé, aniž nedostatek pravomoci (příslušnosti) namítla (§ 15 odst. 2 Zákona). K pozdějšímu uplatnění námitky se přihlédne jen tehdy, jde-li o věc, která svou povahou nemůže být projednávána v rozhodčím řízení”*.

² Podle uvedeného ustanovení platí, že *“občanské soudní řízení je jednou ze záruk zákonnosti a slouží jejímu upevnování a rozvíjení. Každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno”*.

S ohledem na subsidiární aplikaci o.s.ř. na vztahy arbitrážní, jak je založena v ust. § 30 ZoŘ, lze konstatovat, že *uvedené vůdčí zásady* občanského soudního řízení jsou vlastní nejen samotnému občanskému soudnímu řízení, ale civilnímu procesu vůbec, tedy i rozhodčímu řízení. Z tohoto důvodu není podle našeho názoru vědomá preference (zde: veřejného) zájmu na poskytnutí ochrany právu před procesní vadou¹ spočívající v neexistenci rozhodčí smlouvy či doložky nemravná ani zákonu odporující. Za nemravné (příčí se dobrým mravům)² lze totiž z hlediska obecné morálky považovat jistě spíše dluhování svěřených peněžních prostředků, nebo neplnění povinnosti ze zákona (*ex lege*) či ze smlouvy (*ex contractu*) obecně, než domáhání se splnění takové právní povinnosti způsobem, který je v souladu se zásadou ekvity a jehož procesní nedostatek je konvalidován během řízení volním chováním žalované strany. K uvedenému zbývá snad jen doplnit soulad takového postupu s *principem ekvitálním*, založeném pro rozhodčí řízení ustanovením § 25 odst. 3 ZoŘ³. *Argumentum a maiore ad minus* lze dospět k závěru, že umožňuje-li zákon úplné a generelní vyloučení rozhodování podle rozhodného hmotného práva, lze *argumentum a ratione legis* dovést rovněž oprávnění k prosazení práva na spravedlivé rozhodnutí v případě neexistence rozhodčí smlouvy či doložky. K tomu doplňme, že takový postup lze samozřejmě volit pouze za předpokladu zachování ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces, tj. účastníkovi řízení vždy musí být dána možnost se k věci vyjádřit⁴.

K tomu dodejme, že otázka, zda jde v případě vedení rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy či doložky o procesní vadu, je nadto velice diskutabilní, neboť její východiska spočívají, resp. jsou založena na *smluvní teorii rozhodčího řízení*, která v teorii arbitrážního práva ustupuje v poslední době do pozadí; podle názoru autorů tohoto příspěvku se o procesní vadu nejedná, neboť provedení rozhodčího řízení dovoluje zákon nejen na základě platné rozhodčí smlouvy (doložky), ale i v případě, kdy je rozhodce k jeho provedení povolán jinak, tj. konkludentním chováním žalované strany spočívajícím v jejím volním jednání, a to buď v jednání aktivním (*facere*), nebo pasivním (*omittere*) – viz dále.

V.

Ohledně rozhodčí smlouvy se doktrína shoduje v podstatě pouze na věrném textu zákona, když se někdy obecně dovozují pouze samozřejmosti v zákoně napsané, resp. jeho normativní textace. A tak se např. traktuje, že rozhodčí smlouva musí být písemná, přičemž písemnost je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly. Rozhodčí smlouva může mít různou formu, a to jako smlouva o rozhodci, rozhodčí doložka nebo neomezený kompromis. Nejčastěji se rozhodčí smlouva uzavírá ve formě rozhodčí doložky, a to ještě v období, kdy žádný spor neexistuje a zpravidla ani nevznikne⁵.

Názory na uvedenou problematiku se nicméně různí, nebo se jednotliví autoři v něčem shodují a odlišují se v menších či větších detailech, jakoby si z nějakého důvodu nechtěli

¹ která však není neodstranitelnou překážkou řízení a kterou lze, jak je uvedena rovněž v textu předkládaného příspěvku, zhojit následným chováním žalované strany v průběhu rozhodčího řízení

² contra bonos mores (lat.), resp. gegen guten Sitten (něm.)

³ uvedené ustanovení normativně zakládá ekvitální princip pro oblast rozhodčího řízení dikcí, že “při rozhodování se rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily”.

⁴ Nelze tedy vydat např. rozhodčí platební nález jako ekvivalent platebního rozkazu, i když např. Jednací řád Rozhodčího soudu České republiky pojem “rozhodčí platební nález” zná

⁵ *Růžička, K.*: Několik poznámek k rozhodčímu řízení, Právo a podnikání, 1996, s. 7-8

vzájemně naslouchat. Např. Alexander Bělohávek, který k popularizaci rozhodčí řízení v České republice přispěl jako málokdo, odmítá procesní postup rozhodců Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc, kteří vydávali rozhodčí nálezy bez existence rozhodčí doložky, s následujícím odůvodněním.

Podle jeho názoru “nepochopení zákona č. 216/1994 Sb. při interpretaci Bc. Svobodové¹ vyplývá z toho, že v případě neexistence nebo neplatnosti rozhodčí smlouvy (v tomto případě hraje též roli to, zda se jedná o absolutní nebo relativní neplatnost, neboť na rozhodčí smlouvu je zapotřebí pohlížet jako na smlouvu obecně) nebo v případě nedostatku arbitrability jsou rozhodci povinni vždy řízení podle § 23 b) ZRR zastavit, a to bez ohledu na to, zda námitka nedostatku pravomoci/příslušnosti vznesena byla či nikoliv. Dojdou-li tedy rozhodci k závěru, že v daném případě nedošlo k uzavření rozhodčí smlouvy resp. tato neexistuje, nemají jinou možnost, než řízení usnesením zastavit”².

Problém uvedené argumentace, jistě logicky a dobře míněné, je, že zákon takovou povinnost rozhodcům v žádném ze svých ustanovení výslovně (*explicite*) neukládá. Pro podporu uvedeného argumentu můžeme argumentovat poukazem na smysl a účel zákona o rozhodčím řízení a dovozovat *a racione legis*, že nebylo úmyslem zákonodárce, aby pravomoc rozhodčích soudů nebo rozhodců *ad hoc* byla tak jako je tomu v případě soudů obecní soustavy *omnipotentní a omniprezenční*, ale aby se vždy zakládala na aktu dobrovolnosti, kterým smluvní strany nebo strany již vzniklého sporu založily pravomoc rozhodců ad hoc nebo rozhodčího soudu k projednání a rozhodnutí právní věci, která je mezi nimi sporná. V kontextu s ust. § 25 odst. 3 ZoRŘ upravujícím *zásadu ekvity*³ by však bylo lze argumentovat i opačně, a tak, jak bylo již argumentováno výše v textu tohoto příspěvku, v odkaze na *ekvitální princip, princip zákonnosti, etický imperativ poskytování ochrany právům* a konečně i s odkazem na *zásadu “vigilantibus iura”*, dovozovat, že argumentum *a racione legis* není účelem a smyslem zákona o rozhodčím řízení vyloučení *omnipotentní a omniprezenční* pravomoci rozhodců a ochrana dlužníka, resp. jeho exempce z působnosti uvedeného zákona v případě dobrovolného nesjednání rozhodčí smlouvy či doložky, ale naopak ochrana věřitele a snaha poskytnout ochranu právům toho, kdo je připraven svá práva střežit a zákonem stanoveným způsobem se jich domáhat. O svévoli se nejedná; ochrana práv je totiž zákonem dostatečně poskytována i dlužníkům, resp. žalované straně, neboť v případě aktivního konání z její strany lze čelit žalobě u rozhodčího soudu v případech neexistence rozhodčí doložky tím nejjednodušším způsobem, jaký si lze ostatně v právu vůbec představit, a to jednoduchým vznesením námítky nedostatku pravomoci rozhodce z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy. K tomu doplňme, že námitka nemusí mít žádnou zákonem přesně stanovenou formu a postačí ji učinit v době stanovené rozhodcem pro podání vyjádření. Jediným požadavkem, a to požadavkem plynoucím spíše z “procesní jistoty” žalované strany, které byla doručena žádost o vyjádření k žalobě společně s žalobou⁴, ač mezi ní a žalobcem nebyla uzavřena rozhodčí

¹ jmenovaná je předsedkyní rozhodčí instituce Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc, jejíž postup spočívající ve vydávání rozhodčích nálezů bez existence rozhodčích doložek nastartoval před časem na toto téma mediální a posléze i odbornou diskusi

² Uvedený názor, viz in prof. Alexander Bělohávek: Hospodářská komora ČR – Zpravodaj ze dne 25. 5. 2005 - Arbitráž pod lupou – autor reaguje na postup rozhodců Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc, kteří údajně vydávají rozhodčí nálezy bez existence rozhodčí doložky, která by pravomoc rozhodců výslovně založila

³ podle uvedeného ustanovení platí, že “při rozhodování se rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily” – pojem obecné spravedlnosti jde tedy ve smyslu citovaného ustanovení v rámci rozhodčího řízení až tak daleko, že umožňuje úplné vyloučení aplikace hmotněprávních ustanovení rozhodného právního řádu

⁴ srov. Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha.

smlouva či doložka, je *požadavek písemnosti* takto vznesené námitky. Zákon však *explicite* takový požadavek nestanoví, i když by bylo v následném řízení před soudem, vedeném k žalobě žalované strany směřující ke zrušení rozhodčího nálezu vydaného bez existence rozhodčí smlouvy či doložky v souladu s ust. § 31 písm. b) nebo c) ZoŘR asi složitě prokazovat, že námitka nedostatku pravomoci rozhodce vznesena byla. Obzvláště složitě by to potom bylo za situace, kdy by se ve věci nekonalo ústní jednání a účastníci sporu se během rozhodčího řízení navzájem ani s rozhodcem vůbec osobně nesetkali a žalovaná strana by nedisponovala žádným “hmatatelným” důkazem, že námitku nedostatku pravomoci skutečně vznesla při svém prvním úkonu v řízení a že toto její tvrzení není pouze účelovým tvrzením majícím za cíl “v hodině dvanácté” zachránit prohraný spor a domoci se zrušení rozhodčího nálezu.

Tento požadavek zákona na vznesení námitky nedostatku pravomoci rozhodce z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy je přitom kategoričtější, neboť v případě pasivity žalované strany spojuje zákon *stricto sensu* s takovým nekonáním dlužníka prekluzi práva domáhat se zrušení rozhodčího nálezu před soudem (srov. ust. § 33 ZoŘR). Jinak řečeno, domáhat se zrušení rozhodčího nálezu, poté, co byl v zákonem předepsané formě vydán¹, nabytí právní mocí² a stal se doručením žalované straně vykonatelným³, je žalovaná strana oprávněna před soudem pouze tehdy, splnila-li kogentním ustanovením § 15 odst. 2 ZoŘR stanovenou podmínku a vznesla námitku nedostatku pravomoci rozhodce či rozhodčího soudu při prvním úkonu, který v řízení učinila. V případě nesplnění této povinnosti se právo žalované strany domáhat se zrušení rozhodčího nálezu před soudem *ex lege* prekluduje, když v souladu s ust. § 33 ZoŘR je soud povinen zamítnout návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c) ZoŘR, jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.

K tomu připomeňme, že v ust. § 31 odst. 1 písm. b) ZoŘR zákon stanoví, že soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje. Důvodem zrušení rozhodčího nálezu podle ust. § 31 odst. 1 písm. b) ZoŘR je, že se ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem”.

VI.

V této souvislosti stojí za povšimnutí, že při úvahách o oprávnění rozhodce vést rozhodčí řízení i při neexistenci rozhodčí doložky a vydat rozhodčí nález i při nečinnosti žalované strany se ve vztahu k otázce pozdějšího zrušení takto vydaného rozhodčího nálezu více

C.H.Beck, 2004, s. 124 uprostřed, kde se stanoví, že “námitka nedostatku pravomoci (příslušnosti) tak musí být uplatněna při prvním úkonu v řízení ve věci samé a není jí např. nutno uplatnit v jiném podání, které má pouze organizačně technický ráz

¹ v souladu s ust. § 25 odst. 1 a 2 ZoŘR musí být rozhodčí nález, musí být usnesen většinou rozhodců, vyhotoven písemně a alespoň většinou rozhodců podepsán. Výrok rozhodčího nálezu musí být určitý. Rozhodčí nález musí obsahovat odůvodnění, ledaže se strany dohodly, že odůvodnění není třeba; to platí i o rozhodčím nálezu vydaném podle § 24 odst. 2 ZoŘR.

² V souladu s ust. § 28 odst. 1 ZoŘR platí, že písemné vyhotovení rozhodčího nálezu musí být doručeno stranám a po doručení opatřeno doložkou o právní mocí.

³ V souladu s ust. § 28 odst. 2 ZoŘR platí, že rozhodčí nález, který nelze přezkoumat podle § 27 ZoŘR, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání podle § 27 ZoŘR, nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.

neakcentuje otázka, na základě jakého procesního postupu by vůbec bylo *de lege lata* lze takto vydaný rozhodčí nálezu zrušit. Jako by se předpokládalo, že subsumpci neexistující rozhodčí smlouvy nebo doložky pod dosah ust. § 31 odst. 1 písm. b) ZoŘ lze provést poměrně jednoduše, neboť smlouva či doložka, které neexistují, mohou být sotva platným právním titulem, a z tohoto důvodu je rovněž *eo ipso* dán důvod jejich neplatnosti. Takovému postupu však určitě neodpovídá jazykové znění předmětného ustanovení, neboť to výraz “neexistence”, který jinak zákon o rozhodčím řízení zná¹, vůbec nepoužívá. Mezi důvody, pro které se lze na základě uvedeného ustanovení domáhat zrušení rozhodčího nálezu, tedy vydání rozhodčího nálezu na základě rozhodčího řízení konaného bez existence rozhodčí doložky nepatří. Z právně-filozofického pohledu je aplikace uvedeného ustanovení potom vyloučena úvahou o nemožnosti uvažovat jako o platném či neplatném o fenoménu, který neexistuje, neboť neexistence není ve vztahu k platnosti či neplatnosti v žádné logické relaci. Jinými slovy, rozhodčí smlouva, která neexistuje, není v důsledku této skutečnosti ještě neplatná (ovšem ani platná). Z toho plyne jediné, že aplikace uvedeného ustanovení v řízení o zrušení rozhodčího nálezu před soudem je možná pouze na případy, kdy rozhodčí smlouva byla mezi stranami sjednána, nikoliv však na případ, kdy došlo k realizaci rozhodčího řízení na základě konkludentního jednání stran sporu, jako je tomu právě v případě neexistence rozhodčí doložky.

Z tohoto důvodu by měl podle našeho názoru soud v případném soudním řízení žalobu (návrh na zahájení řízení) na zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy (doložky) zamítnout, neboť procesní postup podle ust. § 31 písm. b) ZoŘ ke zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy (doložky) podle stávající právní úpravy prostě nemůže vést, neboť – jak bylo řečeno výše – míří na zrušení rozhodčího nálezu z důvodů jiných, spočívajících v neplatnosti rozhodčí smlouvy nebo v tom, že rozhodčí smlouva byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje. Ani pod jeden z těchto důvodů nelze případ neexistence rozhodčí smlouvy podřadit, a to ani za pomoci extenzivního jazykového výkladu, pro jehož použití není nadto dán žádný pádný důvod.

V případě, že by byla námitka nedostatku pravomoci rozhodce nebo rozhodčího soudu z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy či doložky vznesena již při prvním úkonu žalované strany a rozhodce přesto v řízení pokračoval a došlo až k vydání rozhodčího nálezu, bylo by však podle našeho názoru lze rozporovat “právnost” takto vydaného rozhodčího nálezu a domáhat se jeho zrušení soudem z důvodu uvedeného v ust. § 31 odst. 1 písm. c) ZoŘ, neboť ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem. *A contrario* je ovšem nezbytné doplnit, že v případě, kdy námitka nedostatku pravomoci nebude vznesena při prvním úkonu v řízení, nemůže již být vznesena nikdy a toto “nevznesení námitky” bude konkludentním souhlasem s řešením sporu v rozhodčím řízení, jak bylo ostatně v tomto příspěvku již vícekrát zdůrazněno.

Povšimněme si zde při této příležitosti rovněž přesné gramatické dikce uvedeného ustanovení: “rozhodce, který nebyl *podle rozhodčí smlouvy ani jinak* povolán k rozhodnutí”. Z uvedeného tak zřejmě vyplývá, že rozhodce nemusí být k rozhodování v rozhodčím řízení povolán výlučně rozhodčí smlouvou, jako aktem ryze dobrovolným a odrážejícím autonomii vůle subjektů občanskoprávních a obchodněprávních vztahů, ale že může být k projednání a rozhodnutí věci povolán “*i jinak*”.

¹ Srov. např. právě ustanovení zde traktovaného § 15 odst. 2 ZoŘ

Jak, to již víme, a to konkludentním chováním žalované strany, jež může - jak dále uvidíme - spočívat jak v jejím aktivním konání, tj. v účastenství v řízení bez toho, aby namítla nedostatek pravomoci rozhodce nebo stálého rozhodčího soudu, kdy zákon imperativně podmiňuje (pod jednoznačnou hrozbou, či spíše “jistotou” ztráty sporu v případě později podané žaloby na zrušení rozhodčího nálezu) učinění takové námitky časovým okamžikem “prvního úkonu v řízení”. Tímto úkonem je v rozhodčí praxi zpravidla podání vyjádření k žalobě směřující proti žalovanému, ve kterém žalovaný typicky popírá nárok žalobce a o otázce dostatku či nedostatku pravomoci se – ať již z nedbalosti nebo vědomě – nezminí. V takovém případě se nejen stává účastníkem řízení, ale současně ztrácí právo se domáhat později zrušení rozhodčího nálezu před soudem z důvodu neexistence rozhodčí doložky¹. Je to důsledek uplatnění římskoprávních zásad “*vigilantibus iura*”², “*ignarantia legis non excusat*”³ a “*ignorare leges est lata culpa*”⁴, jež zákon o rozhodčím řízení vtěluje v ust. § 15 odst. 2 ve spojení s ust. § 33 ZoŘŘ.

VII.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, nejsme tedy jakkoliv v rozporu s tvrzením⁵, že základem rozhodčího řízení je platná rozhodčí smlouva. To je jistě objektivní skutečnost. Je však rovněž skutečností, že rozhodčí řízení lze uskutečnit “i jinak”, jak zákon sám ostatně výslovně předpokládá, přičemž strukturální řazení jednotlivých ustanovení zákona, které na sebe logicky navazují (ust. § 15 odst. 1 a 2 ve spojení s ust. § 33 ZoŘŘ) vyvrací samo případný protiargument, že nebylo úmyslem zákonodárce, aby bylo lze rozhodčí řízení provést i bez existence rozhodčí doložky. Z recentní legální úpravy lze totiž s úspěchem dovozovat pravý opak a ustanovení o neexistenci rozhodčí smlouvy či doložky jsou tohoto pregnantním důkazem. Jak nadto uvidíme dále, ani prof. Bělohávek ve svém výkladu vůči vedení rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy či doložky tak striktní není, když ve svém komentáři zákona o rozhodčím řízení⁶, který je v české doktrinární literatuře zatím (a nutno dodat, že zaslouženě) největším počinem, svými názory konverguje s tím, co bylo uvedeno shora. Podle něho např. “zásadně platí, že rozhodci nejsou povinni strany upozorňovat na možnost námitky nedostatku pravomoci (příslušnosti) a samozřejmě ani na to, kdy nejpozději je třeba tuto námitku uplatnit. Toto pravidlo se uplatní i bez ohledu na to, zda jsou účastníci řízení právně zastoupeni či zda jednájí prostřednictvím osoby právně kvalifikované či nikoliv”.

K otázce námitky nedostatku pravomoci pak jmenovaný autor shrnuje, že námitku nedostatku pravomoci (příslušnosti) může vznést strana nejpozději při prvním úkonu ve věci, nebude ovšem na překážku uplatnění práva na námitku nedostatku pravomoci (příslušnosti), jestliže takovou námitku v jednom a tomtéž podání z důvodu procesní opatrnosti spojí i s následnou argumentací (procesní obranou) ve věci samé. V judikatuře k uvedenému ustanovení zákona, která je jak judikaturou soudní, tak “judikaturou” z rozhodcovské praxe, je potom uveden v oblasti rozhodčího řízení notoricky známý judikát z “dílky” RSHKČRAKČR k uvedené

¹ srov. již zmiňované ust. § 33 odst. 1 písm. b) ZoŘŘ

² každý je povinen střežit svá práva

³ neznalost zákona neomlouvá

⁴ neznat zákony je hrubá nedbalost

⁵ např. Květoslav Růžička, viz výše v textu příspěvku

⁶ Bělohávek, A.: zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha. C.H.Beck, 2004, s. 124 a 125

problematicke neexistence rozhodčí smlouvy resp. doložky a tato problematika je tak judikována na tuzemské úrovni právě v judikatuře z arbitrážní praxe RSHKČRAKČR, a to tak, že *“o právo na námitku nedostatku pravomoci Rozhodčího soudu z důvodu neexistence rozhodčí doložky se žalovaná strana připraví již podáním žalobní odpovědi, pokud v ní tuto námitku neuplatnila”*¹.

V otázce pravomoci rozhodovat spor v rozhodčím řízení lze v souvislosti s dotazy kladenými na začátku tohoto příspěvku odkázat zejména na ust. § 15 ZoRŘ, kde se stanoví, že (citace) *“rozhodci jsou oprávněni rozhodovat o své pravomoci. Dospějí-li k závěru, že jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením”*, a shrnout, že v případě neexistence rozhodčí smlouvy není rozhodce povinen rozhodnout usnesením o tom, že není k provedení rozhodčího řízení oprávněn. Předně, zákonná úprava takový požadavek nestanoví a k realizaci rozhodčího řízení může být rozhodce povolán podle výslovného znění zákona *“i jinak”*, než platnou rozhodčí smlouvou či doložkou.

Z výše uvedeného zákonného vymezení předmětné problematiky tedy vyplývá, že rozhodčí řízení lze konat na základě

- a) platné rozhodčí smlouvy nebo platné rozhodčí doložky – zde strany sjednávají pravomoc rozhodčího soudu nebo rozhodce rozhodovat o sporu v rozhodčím řízení v době před vznikem sporu nebo po jeho vzniku, avšak vůle řešit věc v rozhodčím řízení je založena aktem dobrovolnosti spočívajícím v uzavření dohody o řešení věci v rozhodčím řízení,
- b) konkludentního aktu žalované strany, která učiní úkon v řízení ve věci samé (např. typicky zašle vyjádření k žalobě), avšak nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce nebo rozhodčího soudu z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy či doložky.

K tomu lze doplnit, že namítnout neexistenci rozhodčí doložky je oprávněn účastník řízení kdykoliv za dobu trvání jednání ve věci samé, přičemž nedostatek pravomoci rozhodnout věc podle ZoRŘ z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy event. doložky není tzv. *neodstranitelnou překážkou řízení*².

Dále lze shrnout, že pro případ neexistence rozhodčí smlouvy či doložky a následného vydání rozhodčího nálezu disponuje účastník řízení, který napadá nezákonnost vydaného rozhodčího nálezu, oprávněním domáhat se zrušení rozhodčího nálezu u soudu. Důvody jeho právní obrany jsou však zákonem omezeny na případy taxativně vyjmenované v ust. 31 ZoRŘ. V návaznosti na problematiku rozhodčího řízení realizovaného bez existence rozhodčí smlouvy nebo doložky je pak nezbytné upozornit na ust. § 33 ZoRŘ, které dává taxativní enumeraci legálních (procesních) důvodů, pro které lze rozhodčí nálezu zrušit, jasné limity, a kde se stanoví, že *“soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c) ZoRŘ, jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé”*.

¹ Rsp 75/95 publikovaný ve sbírce judikátů Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky z roku 1995, srov. *in Retrospektiva* 1995, nebo *in Bělohlávek, A.:* zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha. C.H.Beck, 2004, s. 128

² Účastník řízení je i v době trvání rozhodčího řízení ve věci samé oprávněn obrátit se na soud s návrhem na zahájení řízení o neexistenci, neplatnosti nebo zániku smlouvy. Bude-li takový návrh podán, je soud při svém rozhodování vázán ust. § 106 odst. 3 o.s.ř., podle něhož platí, že *“bylo-li řízení před rozhodci zahájeno dříve než došlo k řízení soudnímu, přeruší soud řízení o neexistenci, neplatnosti nebo zániku smlouvy až do doby, než bude v rozhodčím řízení rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé”*.

K tomu doplníme, že postup spočívající v realizaci rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy či doložky není v rozhodčím řízení pravidlem, na druhou stranu není v praxi rozhodčího řízení nikterak ojedinělý a výslovně jej upravují např. i veřejně publikované statuty a řády stálých rozhodčích soudů, za všechny jmenujme např. pravidla největších tuzemských rozhodčích institucí, a to konkrétně ust. § 1 odst. 7 Jednacího řádu Rozhodčího soudu České republiky nebo ust. § 1 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. V uvedených ustanoveních se s možností vedení rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy výslovně počítá, když se předpokládá, že rozhodčí soud rozhoduje arbitrabilní spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor

- a) z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami (§§ 2-3 zákona č. 216/1994 Sb.),
- b) z písemných projevů stran v zahájeném rozhodčím řízení, ze kterých je patrná vůle stran sporu podřídit se pravomoci rozhodčího soudu.

VIII.

Z výše uvedených skutečností tak podle našeho názoru vyplývá, že vůle účastníků řešit spor v rozhodčím řízení může být učiněna nejenom ve formě rozhodčí doložky nebo smlouvy, ale také aktivní (a jak dále uvidíme, i pasivní) účastí v řízení samotném. S ohledem na výše uvedené platí, že

1. rozhodčí řízení lze zahájit i v případě neexistence rozhodčí smlouvy nebo rozhodčí doložky mezi stranami,
2. rozhodce rozhodující o své pravomoci po zahájení rozhodčího řízení (po podání žaloby) je oprávněn pokračovat v řízení i při vědomí, že rozhodčí doložka neexistuje.

Je-li totiž v souladu s právními předpisy vedení samotného rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy či doložky, a o tom by pochybnost být již neměla, je z logiky věci dáno i oprávnění (pravomoc) rozhodce k provedení takového řízení.

Otázka, zda lze vydat rozhodčí nález v případě, že strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce ve smyslu ust. § 15 odst. 2 ZoŘ při prvním úkonu v řízení, je s ohledem na vše, co bylo uvedeno shora, zodpovězena kladně. Odpověď na uvedenou otázku však zatím zahrnuje pouze situaci, kdy se žalovaná strana sporu aktivně (i když “jen” konkludentními úkony, což ovšem postačuje právě z důvodu, že zákon s takovými konkludentními úkony úkony spojuje fikci souhlasu) účastní, tj. že do řízení vstoupila tím, že v řízení učinila procesní úkon, jehož součástí ovšem nečinila námitku nedostatku pravomoci rozhodce nebo rozhodčího soudu.

Otázkou navazující v této souvislosti je, zda lze vydat rozhodčí nález i v případě, že strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce ve smyslu ust. § 15 odst. 2 ZoŘ vůbec a je po celé rozhodčí řízení nečinná. Jsme názoru, že odpověď na tuto otázku je závislá na právní úpravě *institutu rozsudku pro uznání* v ZoŘ. Právě rozsudek pro uznání je totiž používán v obecném soudnictví jako preventivní ochrana před předpokládanou nečinností (pasivitou) jedné ze stran sporu¹, a to zpravidla dlužníka. Z důvodu, že ZoŘ právní úpravu institutu

¹ Za předchozí právní úpravy, kdy nebylo nedodržení soudcovské lhůty stanovené (zpravidla žalované) straně sporu k podání vyjádření spojeno s prekluzí práva se vyjádřit, docházelo v praxi poměrně logicky k tomu, že strany sporu se vyjadřovaly po lhůtě a soudní řízení se tak neúměrně protahovalo, samozřejmě k tíži

rozsudku pro uznání neobsahuje, je nutno v souladu s ust. § 30 ZoŘ, kde se zakládá subsidiární aplikace o.s.ř. na všechny vztahy související s procesní stránkou probíhajícího rozhodčího řízení, aplikovat obdobně jako v občanském soudním řízení soud ust. § 114b odst. 1 a 3 o.s.ř. Rozhodce tedy v takovém případě ZoŘ vyzve nečinnou stranu sporu k podání vyjádření a k podání vyjádření určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení (zde se v právní praxi rozhodčího řízení zastává názor, že uvedená lhůta může být s ohledem na specifickou povahu rozhodčího řízení dokonce kratší, a to i vzhledem k tomu, že subsidiární aplikace o.s.ř. na rozhodčí řízení je pouze *přiměřená*), a pokud se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3) musí být poučen. S ohledem na takto nastavenou právní úpravu lze konstatovat, že

- a) v ust. § 114b odst. 3 o.s.ř. je založena fikce souhlasu v případě mlčení, tedy zásada “*qui tacet, videtur*”,
- b) v případě pokračující nečinnosti žalované strany vydá rozhodce rozhodčí nález pro uznání ve smyslu shora uvedeného ustanovení,
- c) pokud se žalovaný na výzvu a včas vyjádří nebo ve stanovené lhůtě sdělí rozhodci, jaký vážný důvod mu brání v podání vyjádření, fikce souhlasu (uznání nároku) neplatí.

V posuzovaném případě by mohlo být podle našeho názoru takovým “vážným důvodem” právě neexistence rozhodčí smlouvy či doložky. Vždy je však nezbytné, aby žalovaná strana, která nesouhlasí s tím, aby byl “její” spor rozhodován v rozhodčím řízení, takový argument v rozhodčím řízení uplatnila a nespolehala automaticky na to, že pokud neexistuje rozhodčí doložka, nic se “nemůže stát”, neboť rozhodčí řízení nelze realizovat.

IX.

Vydání rozhodčího nálezu bez existence rozhodčí smlouvy či doložky a bez toho, aby se žalovaná strana “dostala do sporu” tím, že učiní úkon v řízení a (kumulativně) nevznesla námitku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu, je to, o čem ostatně běží v probíhající mediální diskusi na toto téma. Ač může myšlenka vydávání rozhodčích nálezů tímto způsobem jakkoliv provokovat, nelze než přisvědčit závěru, že je *de lege lata* právně konformní, když zákon výslovně počítá nejen s realizací rozhodčího řízení bez existence rozhodčí doložky, resp. s tím, že rozhodce je povolán k projednávání a rozhodnutí věci v rozhodčím řízení tzv. “jinak”, ale založením subsidiární aplikace občanského soudního řádu na vztahy zákonem o rozhodčím řízení výslovně neupravené (srov. ust. § 30 ZoŘ) umožňuje rozhodci aplikovat i ty procesní instituty, jež v zákoně o rozhodčím řízení výslovně upraveny nejsou anebo jejichž aplikace není zákonem o rozhodčím řízení výslovně vyloučena. To vyplývá ze vzájemného vztahu obou procesních norem dosti zřetelně, neboť zákon o rozhodčím řízení je ve vztahu k o.s.ř. v postavení *lex specialis* a jeho ustanovení se tedy použijí přednostně; tam, kde v ZoŘ právní úprava určitého procesního institutu absentuje, použijí se ustanovení o.s.ř. Takovým procesním institutem je bezesporu i rozsudek pro uznání ve smyslu ust. 114b odst. 3 o.s.ř., na jehož základě mohou být vydávány rozhodčí nálezy v případě pasivity žalované strany sporu. Jako další argument zbývá pouze doplnit, že pokud by zákonodárce chtěl aplikaci některého z procesních institutů obsažených v o.s.ř. na vztahy rozhodčího řízení vyloučit, učinil by tak

explicitní normativní větou, tak jako např. v ust. § 22 ZoŘ, kde explicitně vyňal z působnosti (pravomoci) rozhodců vydávání předběžných opatření¹. Je zřejmé, že v případě procesního institutu rozsudku pro uznání tak zákonodárce neučinil a z tohoto důvodu jej lze použít rovněž v probíhajícím rozhodčím řízení, když jiný výklad by liteře zákona ani za použití extenzivní interpretace právní normy neodpovídal.

Jak je vidět, zákonná úprava možnost realizace rozhodčího řízení i bez existence rozhodčí doložky připouští a umožňuje. Pravomoc arbitrů se zde ostatně odvozuje od klasických právních zásad “*ignorantia iuris non excusat*” (neznalost práva neomlouvá) a “*vigilantibus iura*” (každý je povinen střežit svá práva), neboť zákon dává nečinné straně řízení, vůči níž by byl vydán rozhodčí nález, řadu procesních práv, jak s úspěchem a s minimálním nákladem ve věci žalobě čelit. Procesní obrana žalovaného bude úspěšná již při reakci spočívající v doručení byť jen jediné písemnosti o jedné větě, kterou žalovaný odmítne, aby byl spor rozhodován v rozhodčím řízení, doručenému rozhodci, který žalované straně zaslal vyjádření k žalobě.

K tomu lze na závěr připomenout, že základním dělítkem mezi

a) rozhodčím řízením realizovaným na základě dobrovolného aktu stran sporu, tj. sjednané rozhodčí smlouvy či doložky, a

b) rozhodčím řízením realizovaným bez existence rozhodčí doložky, je ostatně fakt, že

v případě ad a) je zcela vyloučena pravomoc soudů soudní soustavy České republiky a žalovaná smluvní strana není oprávněna tuto pravomoc bez souhlasu žalobce znovu založit, zatímco v případě ad b) není zcela vyloučena pravomoc soudů soudní soustavy České republiky a žalovaná smluvní strana je svým aktivním chováním oprávněna tuto pravomoc i bez souhlasu žalobce petronifikovat.

X. Závěr

Všeobecná pravomoc rozhodců a rozhodčích institucí může být tedy založena jak rozhodčí smlouvou, tak i pasivitou žalované strany. Na rozdíl od soudního řízení bude však vždy – za stávající právní úpravy – limitována možností strany sporu za splnění zákonem stanovené podmínky pravomoc rozhodce k projednání sporu vznesením předmětné námitky vyloučit a “restituovat” pravomoc soudů soudní soustavy. Z uvedeného tak plyne závěr, že pravomoc rozhodce založená rozhodčí smlouvou je tedy bez limity a pravomoc soudu obecní soustavy k projednání a rozhodnutí sporu vylučuje *bez dalšího*, zatímco pravomoc založená konkludentním jednáním žalované strany bez limity není. Podle našeho názoru může pravomoc rozhodčích institucí či rozhodců *ad hoc* k provedení rozhodčího řízení v případech neexistence rozhodčí doložky působit na první pohled jako kontroverzní, je však v souladu s platnou právní úpravou a je pouze věcí osvěty aplikační praxe rozhodčího řízení, aby rozhodcovská praxe tuto otázku netabuizovala. Jak víme ze svých jednání se soudci, kteří se ve své aplikační praxi tak či onak setkávají s otázkami spojenými s realizací rozhodčího řízení, soudy to po nás ani nechtějí; soudy se otázky privatizace části obchodněprávní agendy

¹ V uvedeném ustanovení se stanoví, že “*ukáže-li se v průběhu rozhodčího řízení nebo i před jeho zahájením, že by mohl být ohrožen výkon rozhodčího nálezu, může soud na návrh kterékoli strany nařídit předběžné opatření*”. Jak vyplývá z jeho gramatického výkladu, k podání návrhu na vydání předběžného opatření je aktivně procesně legitimována kterákoliv strana sporu a oprávněn je o něm rozhodovat pouze soud

české justice prostřednictvím přirozeného nárůstu agendy rozhodčích institucí ani nebojí, ani jí nestojí v cestě.

S ohledem na jurisdikční teorii¹ rozhodčího řízení, která je v právní praxi i teorii moderní arbitralistiky převažující a podle které je rozhodčí řízení řízením sporným a rozhodci vykonávají rozhodovací pravomoc s tím, že řeší spor cestou nalézání práva na základě pravomoci delegované na ně státem, a nikoliv dohodou stran, je ostatně zřejmé, že rozhodčí řízení je specifickou součástí českého justičního systému, kombinující vzácně prvky soukromoprávní (smlouva) a veřejnoprávní (zmocnění na základě zákona) delegace k vydání exekučního titulu postaveného naroveň vykonatelnému soudnímu rozhodnutí.

Je proto jen dobře, že se diskuse o tom či onom způsobu realizace rozhodčích řízení u nás vede, bylo by však ku prospěchu věci, kdyby se tato diskuse vrátila na stránky odborného tisku a nevedla se v “laických” médiích. Rozhodčí soud České republiky je názoru, že rozhodčí řízení má v České republice velkou perspektivu a že všechny možnosti jeho praktického využití budou nejen ze strany podnikatelských subjektů, ale i občanů České republiky, teprve objeveny. Hledání oné “optimální polohy” rozhodčího řízení u nás je proto na této cestě logickým prvkem a bude záležet pouze na samotných představitelích zákonem nebo na základě zákona zřízených či založených rozhodčích institucí, jakým způsobem povedou vzájemný dialog a odbornou diskusi o klíčových otázkách moderní české arbitralistiky a jakou prestiž si u nás rozhodčí řízení získá. Šance pro vzájemnou spolupráci a výměnu zkušeností jednotlivých rozhodčích institucí u nás tu je.

V Praze ve dnech 04. -12. 06. 2005

Uvedená studie vznikla s přispěním grantu Ústavu práva a právní vědy.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. - autor je předsedou Rozhodčího soudu České republiky a ředitelem Ústavu práva a právní vědy, přednáší arbitráže v mezinárodním a vnitrostátním styku na Vysoké škole finanční a správní

doc. Ing. Jiří Dědina, CSc. - autor je místopředsedou Rozhodčího soudu České republiky, přednáší na VŠE v Praze na fakultě Podnikohospodářské a zahraniční fakultě ESMA-Barcelona v programu BBA, MBA, DBA

¹ *Bělohávek, A.:* Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 1. vydání. Praha. C.H.Beck, 2004, s. 16